

ԳԱՂՏՆԻ ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ¹

Անահիտ Ավդալյան

Արաբկիր և Քանաքեռ-Զեյթուն վարչական շրջանների դատախազության դատախազ

Գաղտնի քննչական գործողությունների էությունը այն է, որ դրանք օգնում են բացահայտելու հանցագործությունը՝ կիրառելով քննչական հնարքներ, որոնք, սակայն, պետք է իրականացվեն ընդհանուր կանոնների պահպանմամբ: Անհիմն կամ օրենքով նախատեսված ընդհանուր կանոնների անտեսմամբ կամ խախտմամբ կատարված գաղտնի քննչական գործողությունների արդյունքները պետք է ճանաչվեն անթույլատրելի, նույնիսկ եթե դրանք ձեռք են բերվել վարույթի համար էական նշանակություն ունեցող փաստերի վերաբերյալ տվյալներ: Բացառապես օրենքով նախատեսված ապացուցողական գործողությունների կատարման միջոցով ապացույցների հավաքման իմպերատիվ պահանջն օրենսդրորեն ամրագրելով՝ իրացվել են ապացույցի թույլատրելիությանը ներկայացվող պայմաններից երկուսը, այն է՝ ապացույցը պետք է ստացվի միայն օրենքով նախատեսված աղբյուրից և միայն օրենքով նախատեսված միջոցներով: Հետևաբար, եթե օրենքով այս կամ այն գործողությունը չի դիտվել որպես գաղտնի քննչական գործողություն, որքան էլ այն արդյունավետ և վարույթի քննության համար անհրաժեշտ լինի, այն չի կարող ապացույցների հավաքագրման միջոց ծառայել:

Քանի որ գաղտնի քննչական գործողությունները սահմանափակում են անձի սահմանադրական իրավունքները, ուստի հանցավորության դեմ պայքարի և մարդու իրավունքների պաշտպանության միջև պատշաճ հավասարակշռություն ապահովելու նպատակով սահմանվել է, որ գաղտնի քննչական գործողությունները կարող են կատարվել ծանր կամ առանձնապես ծանր, ինչպես նաև կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու ենթադրյալ հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով: Եթե գաղտնի քննչական գործողությունը կատարվել է ենթադրյալ ծանր հանցանքի վերաբերյալ նախաձեռնված վարույթի ընթացքում, սակայն հետագայում պարզվել է, որ ենթադրյալ հանցանքը, որի վերաբերյալ նախաձեռնվել է վարույթը, ոչ մեծ կամ միջին ծանրության է, ապա կատարված գաղտնի քննչական գործողության արդյունքում ձեռք բերված ապացույցներն այդ վարույթում չեն կարող օգտագործվել²:

Գաղտնի քննչական գործողությունների հիմնախնդիրների արդիականությունը:

Գաղտնի քննչական գործողության իրավաչափության երաշխիքներն այն դատավարական կարգավորումներն ու ընթացակարգերն են, որոնք կոչված են բացառել գաղտնի քննչական գործողության կատարման ընթացքում մարդու իրավունքների խախտումները: Գաղտնի քննչական գործողության կատարման ընթացքում ձեռք բերված տեղեկությունները, նյութերը և փաստաթղթերը կարող են օգտագործ-

¹ Հոդվածը զեկուցվել է «Ժամանակակից քրեական դատավարությունը՝ արդի հիմնախնդիրները և զարգացման միտումները» խորագրով միջազգային գիտագործնական համաժողովում՝ նվիրված ԵՊՀ քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի հիմնադիր և առաջին վարիչ, անվանի դատավարագետ պրոֆեսոր Հարություն Մուշեղի Պիվազյանի 100-ամյակին (12 մայիսի 2023 թ.):

² Տե՛ս **Դավիթ Մելքոնյան**. «ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի հայեցակարգային լուծումների, նորարարական մոտեցումների և հիմնական ինստիտուտների մեկնաբանման գործնական ուղեցույց», Եվրոպայի խորհուրդ, հուլիս, 2022 թ., էջ 364-366:

վել քրեական վարույթում, եթե դրանց ստացումը նախատեսված էր տվյալ գործողությունն անցկացնելու մասին որոշմամբ¹: Եթե գաղտնի քննչական գործողության կատարման ընթացքում ձեռք են բերվել անձի վերաբերյալ տեղեկություններ, նյութեր և փաստաթղթեր, որոնց ստացումը նախատեսված չէր տվյալ գործողությունն անցկացնելու մասին որոշմամբ, ապա դրանք քրեական վարույթում չեն կարող օգտագործվել, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հետաքննության մարմինը գործել է դատարանի որոշման հիման վրա և բարեխղճորեն: Այդ տեղեկությունների, նյութերի և փաստաթղթերի վերաբերյալ կազմվում է առանձին արձանագրություն: Որպես գաղտնի քննչական գործողության իրավաչափության կարևոր երաշխիք է նման գործողությունների կատարման տևողությունը՝ սահմանելով ժամանակային սահմանափակումներ: Գաղտնի քննչական գործողություն կատարելու թույլտվությունը յուրաքանչյուր անգամ դատարանի կողմից կարող է տրվել երեք ամիսը չզերագանցող ժամկետով: Սակայն, անկախ անձի դատավարական կարգավիճակից կամ նման կարգավիճակի բացակայությունից, նույն անձի նկատմամբ կատարվող որևէ գաղտնի քննչական գործողության կատարման ընդհանուր ժամկետը նույն վարույթով չի կարող գերազանցել տասներկու ամիսը: Բացառությամբ ֆինանսական գործարքների վերահսկման և կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու նմանակման՝ մնացած բոլոր գաղտնի քննչական գործողություններն արգելվում է կատարել, երբ անձը, որի նկատմամբ իրականացվելու է այդ գործողությունը, հաղորդակցվում է իր փաստաբանի հետ: Փաստաբանական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ կամ նյութեր հավաքելու, պահելու կամ օգտագործելու արգելքը բացարձակ է, հետևաբար գաղտնի քննչական գործողության արդյունքում ձեռք բերված փաստաբանական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների օգտագործման նկատմամբ Օրենսգրքով նախատեսված բացառությունը կիրառելի չէ: Դա է պատճառը, որ օրենքը պարտավորեցնում է անհապաղ ոչնչացնել փաստաբանի հետ ունեցած հաղորդակցության վերահսկման արդյունքով ստացված տեղեկությունները, նույնիսկ եթե ի սկզբանե չի նախատեսվել հավաքել նման տեղեկություններ, և միայն գաղտնի քննչական գործողության կատարման ընթացքում կամ դրանից հետո է պարզվել, որ անձը հաղորդակցվում է իր փաստաբանի հետ²:

Քանի որ հետաքննության առաքելությունը հետաքննության մարմնի միջոցով գաղտնի քննչական գործողությունների և օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների կատարմամբ նախաքննությանն օժանդակելն է, գաղտնի քննչական գործողություն կատարելու մասին հանձնարարությունը կարող է կատարվել ինչպես հետաքննության մարմինների հաստիքային գաղտնի աշխատակիցների, այնպես էլ այդ մարմինների հետ գաղտնի հիմունքներով համագործակցող անձանց կողմից: Գաղտնի քննչական գործողության կատարման պարտադիր պայման է դրա ընթացքի և արդյունքների արձանագրումը: Գաղտնի քննչական գործողության արձանագրությանը ներկայացվող էական պահանջների չպահպանումը կարող է հանգեցնել գաղտնի քննչական գործողության արդյունքում ձեռք բերված ապացույցի անթույլատրելիության:

Առկա խնդիրների կարգավորումը պրակտիկայում: Գաղտնի քննչական գործողությունների բովանդակության բացահայտումը սկսվում է ներքին և արտաքին դիտման նկարագրությամբ: Գաղտնի քննչական գործողության այս երկու տեսակի տարբերակման հիմնական չափանիշը անձի անձնական կյանքին միջամտության

¹ Տե՛ս **Баранов А.М.** Использование результатов негласных способов собирания доказательств в уголовном судопроизводстве// Государство и право, 2007, էջ 62-67:

² Տե՛ս **Սամվել Դիլբանդյան.** «Գաղտնի քննչական գործողությունների դատավարական բնույթը և նշանակությունն ըստ ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի». ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, 1(3) 2019. ԵՊՀ իրատարակչություն. Երևան-2020, էջ 24:

աստիճանն է: Դրանով էլ պայմանավորված՝ տարբերակվում են նաև գաղտնի քննչական գործողության այս երկու տեսակի կատարման ընդհանուր կանոնները: Եթե ներքին դիտման կատարման արդյունքում սահմանափակվում են անձի՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված բնակարանի, մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքները, քանի որ ներքին դիտման բովանդակությունը հենց բնակարանում անձին հետևելն ու առանձին դեպքերի և իրադարձությունների ընթացքը վերահսկելն է, ապա արտաքին դիտումը անձի բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունքի սահմանափակում չի ենթադրում, քանի որ դիտումն իրականացվում է բնակարան չհանդիսացող փակ տարածքներում, բաց տարածություններում կամ այլ հանրային վայրերում (բնակարան չհանդիսացող փակ տարածքների օրինակներ կարող են լինել կալանավայրի խուցը, հիվանդասենյակը, պետական մարմինների սպասարկման սրահները և այլն): Ներքին և արտաքին դիտում գաղտնի քննչական գործողությունները ենթադրում են վիզուալ, էլեկտրոնային կամ համակարգված դիտում, գործողությունների, դեպքերի, իրադարձությունների նկատմամբ հսկողություն և դրանց ամրագրում՝ վարույթի համար նշանակություն ունեցող տեղեկությունների ստացման նպատակով: Դիտման օբյեկտ կարող են լինել մարդիկ, նրանց արտաքին նշանները (ինչպես ստատիկ, այնպես էլ՝ դինամիկ), նրանց էմոցիոնալ վիճակի դրսևորումը, բնավորությունը, սովորությունները, գործողությունները, այդ թվում այնպիսիք, որոնք անմիջականորեն ուղղված են հանցագործության նախապատրաստմանը, կատարմանը կամ պարտականանը և այլն: Դիտման օբյեկտ կարող են լինել նաև երևույթներն ու իրադարձությունները, հետքերի ձևավորման գործընթացը և այլն: Դիտումը կարող է իրականացվել ինչպես անմիջական, այնպես էլ՝ միջնորդավորված ձևով: Անմիջական դիտման դեպքում գաղտնի քննչական գործողություն իրականացնող պաշտոնատար անձն անմիջականորեն ընկալում է դիտարկվող օբյեկտը և դրա մասին տեղեկատվությունը ստանում է անմիջականորեն: Միջնորդավորված դիտումը ենթադրում է ինֆորմացիայի ընկալումն այլ անձանց միջոցով (օրինակ՝ գործակալներ, համագործակցող անձինք), որոնք անմիջականորեն իրականացրել են դիտումը: Ներքին դիտման հասկացության օրենսդրական ձևակերպումից հետևում է, որ դիտումը կարող է կատարվել ինչպես տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ, այնպես էլ՝ առանց դրա, ապա արտաքին դիտումը կարող է կատարվել միայն տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ: Դրանով պայմանավորված՝ ներքին դիտման արդյունքները գաղտնի քննչական գործողության արձանագրության մեջ արտացոլվելուց բացի կարող են ամրագրվել նաև տեսաձայնագրման, տեսագրման, ձայնագրման կամ լուսանկարման միջոցով, եթե ներքին դիտումն իրականացվել է տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ: Մինչդեռ, արտաքին դիտման արդյունքները արձանագրության մեջ արտացոլվելուց բացի, պարտադիր պետք է ամրագրվեն նաև տեսաձայնագրման, տեսագրման, ձայնագրման կամ լուսանկարման միջոցով: Քանի որ գիտության զարգացման ներկա փուլում հաղորդակցման առանձին միջոցների ավանդական ընկալումներն այլևս արդիական չեն, Օրենսգիրքը հաղորդակցության գաղտնիությունը սահմանափող գաղտնի քննչական գործողությունների տարանջատումը կատարել է՝ հիմք ընդունելով այն, թե արդյոք վերահսկողությունն իրականացվում է թվային, թե՛ ոչ թվային հաղորդակցության նկատմամբ: Նման տարբերակման գործնական նշանակությունը այն է, որ հաղորդակցության թվային և ոչ թվային տեսակների նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացվում է տարբեր միջոցներով և տարբեր գործիքակազմերի ներգրավմամբ: Այս հիմքով առանձնացվում են հաղորդակցության գաղտնիությանը միջամտող երկու գաղտնի քննչական գործողություններ. ա) նամակագրությանը և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկումը և բ) թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկումը: Նամակագրության և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկումը փոստային առաքանու, հեռապատճենի (ֆաքսի), հե-

ռազրային կամ այլ ոչ թվային հաղորդագրությունների, ներառյալ՝ դրանց բովանդակության հետազոտումն է՝ դրա արդյունքների ամրագրմամբ կամ այդ հաղորդումների առգրավմամբ: Այս գաղտնի քննչական գործողության օբյեկտներ կարող են լինել նամակները, հեռագրերը, ռադիոգրերը, փոստածանրոցները (բանդերոլները), ծանրոցները, փոստային բեռնամփոփները (կոնտեյներները), ինչպես նաև ոչ թվային հաղորդակցության ցանկացած այլ եղանակ: Եթե հաղորդակցությունն իրականացվում է թվային հաղորդակցության միջոցներով, ապա դրա վերահսկողությունն իրականացվում է «թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկողությունը» գաղտնի քննչական գործողության միջոցով: Նշված գաղտնի քննչական գործողության միջոցով վերահսկվում են.

1) ֆիքսված կամ բջջային հեռախոսային ցանցի դեպքում՝ հեռախոսային խոսակցության, տեքստային, պատկերային, ձայնային, տեսաձայնային և այլ հաղորդագրության բովանդակությունը, բաժանորդի մուտքային և ելքային զանգերը, հեռախոսային հաղորդակցությունն սկսելու և ավարտելու ժամանակը, հեռախոսագանգի վերահասցեագրման կամ փոխանցման դեպքում այն հեռախոսահամարը, որին փոխանցվել է հեռախոսագանգը,

2) համացանցային հաղորդակցության, այդ թվում՝ համացանցային հեռախոսային հաղորդակցության և համացանցի միջոցով փոխանցվող էլեկտրոնային հաղորդումների դեպքում՝ հաղորդակցության բովանդակությունը, համացանցային հեռախոսագանգերի մուտքային և ելքային զանգերը: Օրենսգիրքը անձնական կյանքի գաղտնիք չհամարվող, սակայն հաղորդակցվողների վերաբերյալ որոշ տեղեկություններ (հաղորդակցվողների հեռախոսահամարներ, բաժանորդի անհատական տվյալներ, հաղորդակցվողի գտնվելու վայր, համացանցին միանալու և համացանցից դուրս գալու վայր, ժամանակ, տևողություն, IP հասցե և այլ) ստանալու համար նախատեսել է այլ դատավարական ընթացակարգ: Անձի հաղորդակցության գաղտնիության իրավունքը սահմափակող նշված երկու գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման դեպքում փոստային կապի օպերատորները և հեռահաղորդակցության կազմակերպությունները պարտավոր են իրավասու մարմինների պահանջով տրամադրել տեխնիկական համակարգեր և ստեղծել գաղտնի քննչական գործողության կատարման համար անհրաժեշտ այլ պայմաններ: Ամեն դեպքում պահպանված թվային տվյալները ենթակա են անհապաղ ոչնչացման, եթե դատարանի համապատասխան որոշման կայացումից հետո՝ 90 օրվա ընթացքում, հետաքննության մարմինը դրանք չի վերցրել:

Կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու նմանակումը կարող է կատարվել միայն կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու հանցագործության բացահայտման համար, բացառապես կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու առաջարկ ստացած անձի արժանահավատ ցուցմունքի հիման վրա: Այս գաղտնի քննչական գործողությունը կարող է կատարվել միայն այն դեպքում, երբ կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու առաջարկ ստացած անձը վկայի դատավարական կարգավիճակով հարցաքննվել է քրեական վարույթի ընթացքում, և նրա հայտնած տեղեկությունները հասնում են արժանահավատության այնպիսի մակարդակի, որը բավարար է հանգելու հիմնավոր ենթադրության, որ նշված գործողության արդյունքում ձեռք կբերվեն վերը նշված հանցագործությունների բացահայտման համար անհրաժեշտ տեղեկություններ: Կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու նմանակումը կարող է կատարվել բացառապես այն անձի նկատմամբ, որի վերաբերյալ առկա են ենթադրյալ հանցանք (կաշառք ստանալը, կաշառք տալը և հարակից հանցագործություններ) կատարելու մասին վկայող փաստեր: Ընդ որում, այս գաղտնի քննչական գործողությունը նույն անձի նկատմամբ միևնույն անձի տված ցուցմունքի հիման վրա կարող է կատարվել միայն մեկ անգամ: Հանցագործության կատարման հնարավոր սադրանքը կանխելու կամ առնվազն նվազագույնի հասցնելու, ինչպես նաև կատարված գործողության ընթացքն արձանագրելու և հետևաբար՝ դրա արդ-

յունքում ձեռք բերված տվյալների արժանահավատությունն ապահովելու նպատակով, Օրենսգիրքը սահմանել է, որ այս գաղտնի քննչական գործողության ընթացքը և արդյունքները հավաստվում են բացառապես տեսաձայնագրման միջոցով:

Օրենքում փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտությունը:

Գաղտնի քննչական գործողությունների քննարկվող շրջանակի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ դրանք հիմնականում իրենցից ներկայացնում են անձի անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի, այդ թվում՝ հաղորդակցության գաղտնիության և բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունքների, ինչպես նաև անձի արդար դատաքննության իրավունքի միջամտություն: Մասնավորապես, Նոր օրենսգրքով ուղղակիորեն ամրագրված է, որ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում կազմված փաստաթղթերը և որևէ կրիչի վրա ամրագրված տվյալները քրեական վարույթում ապացույց չեն¹: Միևնույն ժամանակ այն սահմանում է, որ քրեական վարույթի շրջանակներից դուրս իրականացված օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքում դատարանի թույլտվությամբ ստացված տեսագրությունները, տեսաձայնագրությունները, ձայնագրությունները և այլ օբյեկտիվ փաստաթղթերը կարող են ճանաչվել արտավարության փաստաթուղթ և կցվել վարույթի նյութերին միայն այն դեպքում, երբ համապատասխան միջոցառումն իրականացվել է ենթադրյալ հանցագործությունը կանխելու, խափանելու կամ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձին հանցանքի կատարման պահին կամ դրանից անմիջապես հետո բացահայտելու նպատակով: Նոր օրենսգրքի կարգավորումների տրամաբանությունից երևում է, որ բացի գաղտնի քննչական գործողություններից, որոնց արդյունքները նախատեսված են որպես ապացույցի ինքնուրույն տեսակ, հետաքննության մարմնի կողմից ինչպես վարույթի շրջանակներում, այնպես էլ դրանից դուրս կարող են իրականացվել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ՝ ենթադրյալ հանցագործությունը կանխելու, խափանելու կամ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձին հանցանքի կատարման պահին կամ դրանից անմիջապես հետո բացահայտելու նպատակով: Նոր օրենսգրքի նման մոտեցումը մի շարք հարցերի տեղիք է տալիս: Մասնավորապես անհասկանալի է, թե հանցագործության մասին տեղեկատվության առկայության պայմաններում, երբ կարող է քրեական վարույթ չնախաձեռնվել, սակայն հանցանք կատարած անձին բացահայտելու նպատակով անձի հիմնական իրավունքների սահմանափակմամբ զուգորդվող (դատարանի որոշման հիման վրա կատարվող) ՕՀՄ իրականացվել: Ընդ որում՝ անձի հիմնական իրավունքների այսպիսի սահմանափակմամբ զուգորդվող գաղտնի գործողությունները պետք է համապատասխանեն իրավաչափության մի շարք պայմանների²:

Անդրադառնալով գաղտնի քննչական գործողությունների նորմատիվ կարգավորմանն առաջադրվող չափանիշներից հանցագործությունների բնույթի սահմանման պահանջին՝ նշենք, որ Նոր օրենսգրքով հստակ նախատեսված են հանցագործությունների շրջանակին առաջադրվող պահանջներ: Մասնավորապես, գաղտնի քննչական գործողությունները կարող են կատարվել ծանր կամ առանձնապես ծանր, ինչպես նաև կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու ենթադրյալ հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով: Նկատենք, որ հիշյալ ձևակերպումը նախկին կարգավորումների համեմատ ենթադրում է հանցագործությունների շրջանակի ընդլայնում: Մասնավորապես՝ նախկին ձևակերպումների համաձայն՝ հիշյալ գործողությունները, բացառությամբ որպես քննչական գործողություն կատարվող նամակագրության վերահսկումից և հեռախոսային խոսակցությունների գաղտնալուծմից,

¹ Տե՛ս ՀՀ ՔՂՕ 86-րդ հոդված 2-րդ մաս:

² Տե՛ս Անի Դանիելյան. «Գաղտնի գործողությունների հայեցակարգային առանձնահատկությունները ըստ ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի» // Պետություն և իրավունք, N 2 (90) 2021թ., էջ 121:

կարող էին իրականացվել ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործությունների կապակցությամբ: Այսպիսով՝ ստացվում է, որ նոր կարգավորումների պայմաններում բոլոր գաղտնի քննչական գործողությունները կարող են կատարվել նաև կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու ենթադրյալ հանցանքների վերաբերյալ վարույթներով, այն դեպքում, երբ դրանց մի մասն ինչպես նախկին, այնպես էլ նոր ՀՀ քրեական օրենսգրքերով հանդիսանում են միջին ծարրության հանցանքներ¹:

Որպես ամփոփում նշենք, որ դրանով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսդրությունում ներդրվել է գաղտնի քննչական գործողությունների սկզբունքորեն նոր հայեցակարգ, որն ունակ կլինի նոր որակ ապահովել իրավական պետությունում անձի իրավունքները և հանցագործությունների բացահայտման հանրային շահը պաշտպանելու առումով: Իսկ դրա առանձին բացեր և թերություններ հնարավոր կլինի առարկայական քննարկել բացառապես գործնական կիրառությունից հետո:

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ НЕГЛАСНЫХ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ²

Анаит Авдалян

*Прокурор прокуратуры административных
округов Арабкир и Канакер-Зейтун*

Негласные следственные действия предусмотрены новым уголовно-процессуальным кодексом Республики Армения, сущность которых состоит в том, что они помогают выявить преступления, используя следственные навыки, которые должны реализоваться с сохранением общих правил. Результаты негласных следственных действий, которые были выполнены безосновательно или с игнорированием общих правил, предусмотренных законом, или с нарушениями должны быть признаны недопустимыми, даже если в их следствии для процесса были приобретены существенно значимые данные о фактах.

Предусмотренное законом императивное требование сбора доказательств посредством исполнения доказательных действий, предусмотренных исключительно законом, реализовались посредством двух условий допустимости доказательств, то есть доказательство должно быть получено из источника, предусмотренного законом, и только с помощью средств, предусмотренных законом. Следовательно, если законом не предусмотрено то или иное действие, даже если действие результативное и необходимое для уголовного процесса, оно не может служить, средством сбора доказательств.

Поскольку негласные следственные действия ограничивают конституционные права человека, для обеспечения равновесия между борьбой против преступлений и защитой прав человека, законом предусмотрено, что негласные следственные действия могут быть использованы в расследованиях тяжких и особо тяжких преступлений, а также преступлений дачи и получения взяток.

CONTEMPORARY ISSUES OF SECRET

¹ Տե՛ս Ղազիր Մելքոնյան. նշվ. աշխ., էջ 256:

² Статья было представлена на международной научно-практической конференции «Современный уголовный процесс: проблемы и тенденции развития», посвященной к 100-летию известного процессуалиста, основателя и первого зав. кафедрой уголовного процесса и криминалистики юридического факультета ЕГУ профессора А.М. Пивазяна (12 мая 2023г.).

INVESTIGATIVE ACTIVITIES¹

Anahit Avdalyan

*Prosecutor at the Prosecutor's Office of Arabkir
and Kanaker-Zeytun Administrative Districts*

Secret investigative activities are provided by a new procedural criminal code of Republic of Armenia. Their entity helps to detect criminals with the investigative experience, which must be realized according to general rules. The results of secret actions carried out groundlessly or with ignoring and violating the general rules, provided by the law, must be accepted as impermissible, even though according to their existence significant evidence of facts were acquired for the process.

Due to proving activities, implementation, imperative necessity of collecting proof, provided exclusively by law, two presenting conditions are shown for permission of proof, that is, the proof must be presented due to the source of the law and by means presented by the law. Therefore, if some activity is not presented as a secret investigative activity, even if the activity is resultative and necessary for criminal procedure, it cannot be served as means of collecting proof.

As secret procedural actions restrict constitutional human rights, for balance security between the struggle against the crime and protection of human rights, it is provided by the law that secret procedural actions must be used during the examination of serious and the most serious crimes and the crime of receiving or giving a bribe imitation.

Բանալի բառեր. գաղտնի քննչական գործողություններ, ներքին դիտում, արտաքին դիտում, մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունք, դիտման օբյեկտ, նամակագրության և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկում, թվային, այդ թվում հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում, կաշառք ստանալու նմանակում, կաշառք տալու նմանակում, հաղորդակցության գաղտնիություն:

Ключевые слова: негласные (тайные) следственные действия, внутреннее наблюдение, наружное наблюдение, право на неприкосновенность частной и семейной жизни, объект просмотра, контроль почтовых и других нецифровых коммуникаций, контроль цифровой, в том числе телефонной связи, имитация получения взятки, имитация дачи взятки, конфиденциальность общения.

Keywords: *secret investigative activities, inner and outer observation, integrity right for private and family life, examining object, postal and other non-digital communication control, digital control, including phone connection, receiving or giving bribe imitation, confidentiality of communication.*

¹ The article was reported at the international scientific and practical conference entitled "Modern Criminal Procedure: Current Issues and Development Trends" dedicated to the 100th anniversary of the founder and the first head of YSU Chair of Criminal Procedure and Criminology, renowned litigator, professor Harutyun Mushegh Pivazyun (12 may 2023).